

Keiharde leugenaar

In *Vertrek van station Atocha* (Atlas Contact), het geslaagde romandebut van de Amerikaanse dichter Ben Lerner (1979), vertelt de jonge dichter Adam over de beurs die hij bemachtigd heeft om in Madrid te werken aan een 'lang, op onderzoek gebaseerd gedicht over de literaire erfenis van de Spaanse burgeroorlog'. Een hele mond vol, vindt ook Adam zelf, die weinig afweet van oorlog of Spaanse poëzie. Laat staan dat hij het Spaans beheerst, of überhaupt nog in (dicht)kunst gelooft. Zijn ouders, vrienden en vriendinnetjes palmt hij in met allerhande mooie versies van zichzelf. Ondertussen leeft deze 'keiharde, bipolaire, dwangmatige leugenaar' (Adams eigen woorden) op alcohol en kalmeringspillen, voortdurend bang om ontmaskerd te worden. En dan vinden de aanslagen in Madrid plaats... Wat is oprechtheid, hoe verhoud ik me tot de maatschappij en wat is de rol van taal en kunst in de wereld? Het zijn de worstelingen van de jonge intellectueel van nu die Lerner heel scherp en met humor portretteert.

Stille kracht

Haar tiende roman had een klassieke **Toni Morrison** kunnen zijn. En al verruilde ze haar hang naar weelderig proza en magisch-realistisch volksverhaalvoorwerk hier voor een ingetogener soort vertelkunst, lang is *Thuis* (De Bezige Bij) dat ook. Het compacte verhaal draait om Frank en Cee Money, een broer en zus die ooit het slaperige dorpsleven van Lotus, Georgia ontvluchtten. Hij ging

het leger in, zij vertrok naar Atlanta. De een kwam in de hel van de Korea-oorlog terecht; de ander, in de steek gelaten door haar gladjakkerige echtgenoot, als dienstster bij een doktersgezin. Een horroordokter, blijkt. Frank, ontsnapt uit een gesticht in Seattle, moet haar komen redden. In de fragmentarische (jeugd)herinneringen en het verslag van zijn odyssee schetst Morrison met meesterhand het alledaagse racisme van de jaren vijftig en komen ijzingswekkend ingehouden (gewelds)scènes voorbij. Maar helaas, in de finale volgen de onthullingen elkaar zo snel op, dat die haast leest als een afgeraffelde synopsis. En de moralistische 'de stille kracht van de dorpsgemeenschap'-boodschap ligt er wel heel dik bovenop.

BOEKEN met Wim Brands

Ik was in Brighton. Het regende. Het strand lag er verloren bij. In een hoek waar de wind de vette papierenellen van de *fish & chips* had gejaagd, zat een zoenend paar. Later zag ik ze terug op foto's van Martin Parr. Je kunt er cynisch over doen, je kunt ook de alledaagse schoonheid van dit tafereel zien. Martin Foley kan het. Hij schreef *Embracing the Ordinary* waarin hij aan de hand van onder anderen Joyce de glans van het gewone toont. Joyce, die de schoonheid van het cafégebral en het kantoorgebabbels inzag. Ik las Foley en de momenten schieten als paddestoelen uit de grond. Net nog in mijn fietsenstalling. Er klonk kloosterzang, er brandden kaarsen en de stallingsman wilde dat ik het geld op een versierd bord gooide. Wat doe je, vroeg ik. Geen idee, zei hij. Een epifanie!

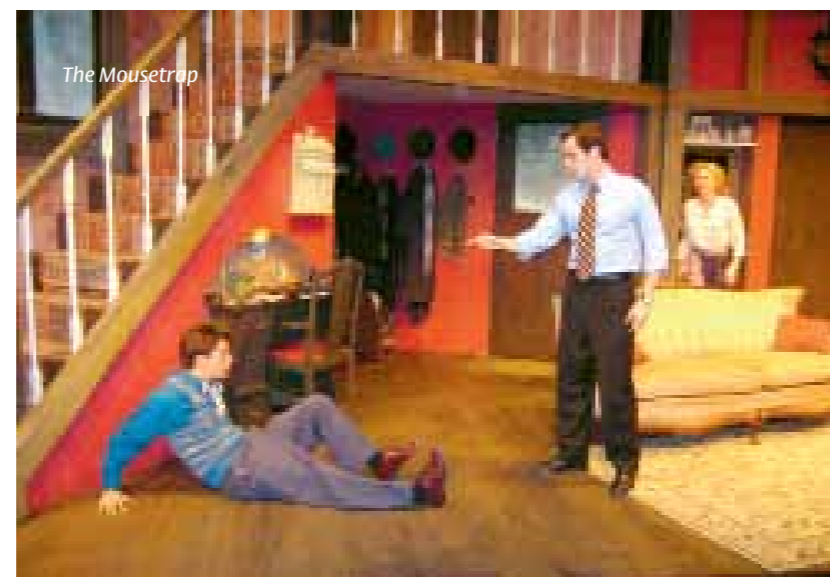
Queen of Crime

Agatha Christie is al meer dan 35 jaar dood, maar haar boeken worden wereldwijd nog altijd uitstekend verkocht. Elke september vindt in Torquay een groot festival plaats rond haar persoon en werk, en haar beroemdste toneelstuk wordt al zestig jaar lang onafgebroken opgevoerd.

DOOR HANS BOUMAN · FOTO'S PAUL TER HEYNE

AAN een tafeltje voor de Shandiz Takeaway begint een bejaard echtpaar zijn *fish & chips* met een royale scheut azijn. Wat verderop, in Vaughan Road, schuifelt een gezin rond in allemaal eendere... laten we het gewoon trainingspakken noemen. In de Princess Gardens klitten hangouderen in scootmobielen bijeen. Torquay is allang niet meer de deftige badplaats die het in de loop van de negentiende eeuw werd, toen de Romanovs er een vakantiehuis hadden en verhalen uitlopende beroemdheden als Napoleon III, Edward VII, Benjamin Disraeli, Alexandra Tolstoj (vrouw van) en onze eigen koningin Emma graag in het stadje verbleven. Torquay was befaamd om zijn milde winters en frisse lucht en was een populair kuuroord. Toen tegen het eind van de negentiende eeuw de Britse *upper class* mediteraan Europa als zonniger alternatief ontdekte, werd Torquay het vakantieoord van de hogere middenklassen. Ze arriveerden met de trein uit Londen en omgeving, namen hun intrek in sjieke hotels als het Imperial en flaneerden in

vol ornaat over The Strand en de Victoria Parade. In dat Torquay werd op 15 september 1890 Agatha Mary Clarissa Miller geboren. Onder de naam Agatha Christie werd ze de beroemdste misdaadschrijfster ter wereld. Van de tachtig romans en verhalenbundels die ze schreef, werden in meer dan zeventig landen grofweg twee miljard exemplaren verkocht. In 2008 riep de Unesco Christie uit tot de meest vertaalde auteur ter wereld. Veel van Christie's boeken en verhalen spelen in Torquay en omgeving, het stijlvolle, elegante Torquay van haar jongere jaren. Toen ze op 12 januari 1976 overleed, bestond dat Torquay allang niet meer en leek ook haar manier van schrijven, met zijn eendimensionale personages, dikwijls nogal geforceerde plots en sepia getinte couleur locale, achterhaald. Christie, die heel relativerend over haar werk kon spreken, leek zich dat te realiseren. Niet lang voor haar overlijden liet ze zich ontvallen: 'Ik geloof niet dat er tien jaar na mijn dood nog iemand is die zich mijn naam herinnert.'

Nostalgie

Om die opmerking moeten ze bij de vvv van Torquay nog dagelijks lachen. Agatha Christie is een van de belangrijkste toeristische attracties van de regio die zich 'The English Riviera' noemt en naast Torquay uit de stadjes Paignton en Brixham bestaat. Het wemelt er van de plekken die een rol speelden in het leven of de boeken van Agatha Christie, en sinds een jaar of twintig worden die serieus gebruikt om de streek te promoten. Sleutelwoord: nostalgie. Geen land dat dit begrip zozeer cultiveert als Groot-Brittannië. Geen land ook, dat er zoveel reden toe heeft. Hoe levend de belangstelling voor de schrijfster en haar wereld is, blijkt elk jaar in september, als in Torquay het Agatha Christie Festival plaatsvindt: een fenomeen dat gepaard gaat met theateruitvoeringen, literaire discussies, filmvertoningen, *murder mystery dinners*, bus-, boot en treintours, tuinfesten, teaparties, verkleedpartijen en wat de organisatie nog meer heeft kunnen verzinnen. Samen met John Risdon wandelen we de Agatha Christie Mile, een route die langs de Tor Bay voert en begint bij het Grand Hotel. Risdon is geograaf en historicus, auteur van onder meer *The River Dart* en liefhebber van het werk van Agatha Christie. 'Eigenlijk zou ik het liefst beginnen bij het geboortehuis van Agatha,' vertelt hij. 'Dat was een flinke villa gelegen op Mount Stuart, aan wat toen de rand van de stad was. Maar helaas besloot de gemeente Torquay in 1962 dat het gebouw moest worden gesloopt om plaats te maken voor nieuwbouw. O, wat hebben ze daar sindsdien een spijt van gehad!' Terwijl we langs het statige witte hotel wandelen, vertelt Risdon over Agatha's gelukkige jeugd, de vroege dood van haar vader, een legerkapitein, en de reizen die ze vervolgens met haar rusteloze moeder maakte. 'Dat moet het begin zijn geweest van Agatha's eigen reislust.' Het Grand Hotel, vervolgt hij, was de plek waar

Agatha Christie op kerstavond 1914 in het huwelijk trad met vliegenier Archie Christie. Archie, die diende bij de Royal Flying Corps, had een paar dagen verlof gekregen van zijn squadron in Frankrijk. Op Tweede Kerstdag moest hij alweer via Londen terug naar het front. Een erg gelukkig huwelijk werd het niet en in 1926 ging het stel uit elkaar. Agatha, die inmiddels zeven boeken op haar naam had staan, bleef de rest van haar leven de naam Christie dragen. In 1930 trouwde ze met archeoloog Max Mallowan, die ze in Irak had leren kennen.

Gifmoorden
We wandelen verder. Langs de Princess Pier (waar Agatha als kind rolschaatste), de Princess Garden (waar ze met Archie flaneerde) en het Pavillion (waar Archie in 1913 na een Wagnerconcert om haar hand vroeg). Ten slotte arriveren we bij het meest zichtbare eerbewijs van Torquay aan zijn beroemde dochter: de Christie Memorial Bust. Hij werd op 15 september 1990, ter gelegenheid van Christie's honderdste verjaardag, onthuld door haar dochter Rosalind. De buste werd gemaakt door de Nederlandse beeldhouwster Carol van den Boom-Cairns, die ook onder meer koningin Wilhelmina (Brielle) en Remco Campert (Den Haag) in brons vereeuwigde. Ook buiten de Agatha Christie Mile wemelt het in Torquay en omgeving van de bedevaartsoorden voor fans van de *Queen of Crime*. Het Torquay Museum heeft een afdeling aan haar gewijd. De Church of St. Mary the Virgin in Churston bevat een glas-inloodraam dat Christie doneerde. In Castle Chambers, thans een appartementengebouw, was tijdens de Eerste Wereldoorlog een hos-

pitaal gevestigd waar Christie als vrijwilligster op de farmaceutische afdeling werkte. Ze leerde er veel over medicijnen en giftige stoffen. Die kennis zou haar later van pas komen, want gifmoorden zijn een gretig gebruikt ingrediënt in haar oeuvre.

'Welkom in de gevaarlijkste tuin van Devon,' grijnst *head gardener* Ali Marshall als we zijn aangekomen bij de enkele kilometers verderop gelegen Potent Plant Garden van Torre Abbey. Torre Abbey stamt uit 1200 en is daarmee het oudste gebouw van de streek. Er zijn mooie verhalen over te vertellen, met Richard Leeuwenhart als spil, maar wij zijn hier vooral vanwege de giftige planten die Ali in haar tuin kweekt. Ze heeft alle boeken van Agatha Christie gelezen en uitge-

zocht welke gifsoorten aan welke planten worden ontleend. Die groeien hier allemaal. Een informatiebord legt uit hoe giftig elke plant is. De prunusfamilie (cyanidemoord in *Sparkling Cyanide*) krijgt vijf doodskopjes, net als de tabakspiant (nicotinemoord in *Three Act Tragedy*) en de taxus (taxinemoord in *A Pocket Full of Rye*). De klaproos (morfine-moord in *Hickory Dickory Dock*) krijgt er vier.

Bloemmotieven

De volgende dag nemen we vanaf de Cary Parade de in Agatha-Christiekringen befaamde Barnaby-bus. Het in groen en beige geschilderde voertuig werd in 1947 door de inmiddels ter ziele gegane autofabrikant Leyland vervaardigd. 'Hij heeft geen snelheidsmeter en geen benzinemeter,' vertelt de chauffeur trots. De Barnaby-bus voert naar Greenway, het 121 hectare grote landgoed dat Christie in 1938

Zestig jaar Mousetrap

Niet alleen de Britse koningin Elizabeth viert dit jaar haar diamanten jubileum. Op 25 november 1952 ging Agatha Christie's toneelstuk *The Mousetrap* in het Londense Ambassadors Theatre in première. Sindsdien wordt het vrijwel dagelijks uitgevoerd, niet zelden voor een uitverkochte zaal, tegenwoordig die van het St Martin's Theatre. Christie heeft in haar testament laten opnemen dat het stuk niet mag worden verfilmd zolang het nog in het theater wordt opgevoerd. Om het jubileum luister bij te zetten, begint deze maand een zestig maanden durende tournee door heel Groot-Brittannië. Daarnaast zullen wereldwijd zestig uitvoeringen van het stuk plaatsvinden, waaronder in Nederland.

SOMNIO ART. 10
FILM FESTIVAL
 van de niet-publiekrechtelijke film

FICTIE / DOCUMENTAIRE / VIDEOKUNST

EEN BLIK OP HET SOMNIO PROGRAMMA
 Week vanstart in Nederland: 30 aspectuele films die
 speciaal voor het Curator Festival in 2011 zijn vervaardigd.
 Projecties in 8, 16 en 24 mm

FICTIE, ANIMATIEFILM EN DOCUMENTAIRE VAN N.A.
 Eric Marber / Jansette Groenendaal / Paul Hagenan / Mirjam
 van Veen / Marie Puz / Jim Michels / Sylvain Gagnon
 Jan-Willem van der Zand / Peter van der Vliet en nog veel meer...

VIDEOKUNST EN INSTALLATIE VAN
 Marisa Alencar / Guido van der Weert / Mieke Zwolle
 Barbara Visser / Jansen Krijger / Jan van Nieuwen / Cédric
 Elischer en veel meer

20 t/m 27 SEPT 2012 **ALKMAAR / BERGEN**

LET OP:
 de films van dit festival worden
 bij vertoning van deze aflevering

meer informatie op:
www.somniofilmfestival.nl

CF, MUSEUM, VSBfonds

Verleidelijkheid over genetische technologie rond de zwangerschap

**Het
 transparante
 embryo**

ORGANISATOR
**CSG Centre for Society and
 the Life Sciences**

DEELNEMERS AAN DIT DEBAT ZIJN
 Pia Dijksterhuis (D66)
 Ernst Wiegman (ChristenUnie)
 Linda Voortman (GroenLinks)
 Khadija Arif (PvdA)
 Jan van Hal (CDA)
 Martin Croon (onafhankelijke gastheer, VUmc)
 Gabele de Wurt (onafhankelijke gastheer, UMC)

CSG Centre for Society
 and the Life Sciences

6 SEPTEMBER | 20.00 UUR | DE BALIE, AMSTERDAM

VOOR MEER INFORMATIE OF WIL U SOCIETY & LIFE SCIENCES IN
 GRATIS KAARTEN ZIJN TE BESTELLEN BIJ [WWW.DEBALIE.NL](http://www.debalie.nl)

www.vpro.nl/layar

vpro gids
 daar zit wat achter

voor 6000 pond kocht als vakantiehuis. De rest van het jaar woonde ze nabij Oxford, waar Max Mallowan *fellow* was op All Souls College. In 2007 werd het huis eigendom van de National Trust, die het twee jaar geleden openstelde voor publiek.

Van Greenway House kun je een heleboel zeggen, maar het belangrijkste is dat het Erg Engels is. Naast een ruimhartige aanwezigheid van bloemmotieven betekent dat: overal heel veel kastjes en plankjes met heel veel voorwerpen. 'Het lijkt geen twijfel dat wij altijd een familie van verzamelaars zijn geweest,' gaf Christie ooit toe, en Greenway House is haar getuige. Opbergdoosjes, papier-maché, keramiek, glas, zilverwaar, hoeden, pijpen, vestzakhorloges, meubilair, sculpturen, schilderijen en friezen uit alle windstreken – Agatha kwam overal en kocht alles. Opmerkelijk: Greenway House kent wel een Fax Room, waarin inderdaad een oud faxapparaat is te bewonderen, maar geen werkkamer. Christie schreef om het even waar zich maar een tafel bevond waarop ze haar Remington schrijfmachine kon neerzetten. Dit tot teleurstelling van menige interviewer, die nu wel eens wilde weten waar die gigantische productie precies tot stand kwam.

Treinreis
 Vanaf de Greenway Key, een paar honderd meter van het landhuis, vertrekt de Christie Belle, die bezoekers over de rivier de Dart naar het kustplaatsje Dartmouth voert. Vlak

Greenway House, dat Christie in 1938 kocht voor 6000 pond

na vertrek passeren we het boothuis, locatie van een moord in *Dead Man's Folly*. In Dartmouth steekt iedereen de rivier over en stapt in Kingswear op de Dartmouth Steam Railway. Dat deed speurder Hercule Poirot immers ook, in wel vier Christie-avonturen. Ook de schrijfster zelf maakte deze treinreis regelmatig, als ze naar Londen ging. De treinstellen staan al klaar op het station van Kingswear. De locomotief komt aanrijden om ons op te pikken. 'Conducteur, is dit

niet een GWR 4200 Class 4277 Hercules in een 2-8-0T configuratie?', vraagt een man. 'Jazeker,' knikt de conducteur. De man stoot zijn zootje aan. 'Zie je wel? Dezelfde trein als in *The ABC Murders*!' Zijn ogen stralen.

Agatha Christie Festival: Torquay, 9 t/m 16 september
www.englishriviera.co.uk

gerritsen

Monoloog

WE maken een tocht met een rondvaartboot. Mijn dochter kleit op het kleine tafeltje voor haar. Ik kijk naar buiten, luister naar de gids en probeer te onthouden: klokgevel, trapgevel, halsgevel, lijstgevel. Dat lukt. Er zit een man op het randje van de Prinsengracht, hij huilt. Hij zit met zijn rug naar de stad, naar de auto's, de fietsers, de voetgangers. De mensen zien zijn tranen niet, hij kan daar rustig huilen. Wij, in onze rondvaartboot zien hem natuurlijk wel, maar dat is anders. Wij horen niet bij de stad, wij bezichtigen de stad. De huilende man laat zich bezichtigen. We zijn ook te snel voorbij om last van ons te hebben. De man wordt gezien, maar niet gestoord. Kortom, de rand van de gracht is een goede plek om te huilen. Winnie, uit het toneelstuk *Happy Days* van

Samuel Beckett, houdt een lange monoloog. Ze roept haar man wakker. 'Ach ja, als ik maar kon verdragen alleen te zijn,' zegt ze. 'Ik bedoel, te zitten wauwelen zonder dat een levende ziel me hoort. Niet dat ik me verbeeld dat je veel hoort, nee Wilhelmina, dat verhoede God. Er zijn misschien dagen waarop je niets hoort. Maar er zijn ook dagen waarop je antwoordt. Zodat ik te allen tijde zeggen kan, zelfs als je niet antwoordt en misschien niets hoort: iets hiervan wordt gehoord, ik spreek niet zomaar tot mezelf, dat wil zeggen in de wildernis, wat me onverdraaglijk zou zijn – op den duur. Dat is wat het me mogelijk maakt verder te gaan, dat wil zeggen, verder te praten.' Toen ik dat die vrouw voor het eerst hoorde zeggen tegen haar nauwelijks zichtbare echtgenoot grinnikte ik en ik wist dat ik niet

anders deed dan zij en niet anders verlangde. Ik praat graag en ik verlang niet naar al te veel tegenspraak of te aandachtig gehoor. Maar ik wil wel denken dat ik gehoord zou kunnen worden. Dat is genoeg, genoeg om door te gaan. Voor huilen geldt hetzelfde. Als ik huil, verlang ik niet onmiddellijke troost. Ik hoef geen armen om mij heen, geen wrijvende handen op de onderrug. Maar om nou alleen in mijn kamer te gaan zitten janken, waar het werkelijk niemand wat aangaat, of desnoods in de wildernis, is evengoed onverdraaglijk. Huilen moet je doen, met je gezicht naar de Prinsengracht waar alle toeristen in de boten je kunnen zien en in gestaag tempo verder varen.

■ ESTHER GERRITSEN